

Christensen

J. 64/105

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 14314

ALEXANDRI MAGNI ITER AD PARADISUM

EX CODD. MSS. LATINIS PRIMUS EDIDIT

PRAEMISSA DISSERTATIONE

QUA

AD AUDIENDAM ORATIONEM PRO LOCO

IN FACULTATE RITE OBTINENDO

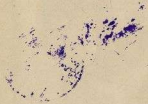
DIE XXVII JULII HORA XI

IN AUDITORIO MAXIMO HABENDAM

INVITAT

JULIUS ZACHER

PHIL. DR. LINGU. ET LIT. THEOTIC. P. P. O. DES.

REGIMONTI PR.

TYPIS ACADEMICIS DALKOWSKIANIS.

MDCCCLIX.

ANNO 1844

Pseudo-Callisthenem quem dicunt graecum omnium fere, quae medio aevo conscripta sunt, carminum atque narrationum de Alexandri Magni rebus gestis communem esse fontem ac radicem, intellectum atque viris literatis persuasum est, postquam cum Carolus Müller a. 1846 Parisiis primus edidit¹⁾. Tribus codicibus Parisinis usus et in textu constituendo prudenter egit editor, et de libri auctore, patria, fontibus, indole, fatis, docte considerateque est praefatus. Utraque in re primi editoris officio satisfacit, nec, si totam quaestionem non absolvit, hoc vitio ei vertet, qui materiam multo esse et amplio-rem et implicatiorem expertus est, quam quae paucis possit comprehendi plagulis. Simili ratione iisdem fere difficultatibus nunc circumventum me et magna insuper librorum penuria laborantem excusatum habeat benevolus lector, si summas tantum res praefando tangam potius quam explicem.

De Pseudo-Callisthenis igitur — nam inde repetenda est disputatio — nec nomine nec aetate certe

¹⁾ Ariani Anabasis et Indica ex optimo codice parisino emendavit Fr. Dübner. Reliqua Ariani, et scriptorum de rebus Alexandri M. fragmenta collegit, Pseudo-Callisthenis historiam Eubulosam ex tribus codicibus nunc primum edidit, litterarum Alexandri et indices adiecit Carolus Müller. Parisiis, editore A. F. Didot. MDCCCXLVI.

constat. Alexandrinum tamen eum convincunt commenta, quae de urbis hujus origine, sacris, aedificiis, monumentis, copiose refert. Cumque nihil contineat liber, quod christianam redoleat doctrinam, immo vigentibus etiam tum sacris paganis conscriptus deprehendatur, non possumus, quin confectum eum censeamus ante Theodosii imperatoris legem a. 392 paganos ritus severe abrogantem, et ante Theophilum Alexandriae episcopum a. 389 Serapeum delentem. Nec spernenda videtur A. Maji sententia³⁾, -ante divisionem imperii conditamque Constantinopolim- (i. e. ante a. 330) compositum librum inde conjicientis, quod inter se comparaverit auctor maximam urbium diametros, Antiochiae, Carthagini, Babylonis, Romae, Alexandriae, omnia Constantinopoli, quam tamen maximam urbem post Romam dicat Julianus Caesar⁴⁾. Accedit, quod nihil in ipso libro huic aestimationi repugnat: ita ut seculo tertio exeunte, vel incunte quarto, Alexandriae perscriptus jure sit censendus.

Nec in doctos grammaticos referendus, nec tamen omnino illiteratus habendus auctor iste ignotus, qui sub Pseudo-Callisthenis nomine laetel, tum ex diversi generis libris scriptis, tum ex commentis ore circumlatis traditisque Alexandri Magni historiam contextit talem, qualis maxime complacuit non solum suae aetatis civibus Alexandrinis, sed totius mediæ aevi hominibus. Atque maxime quidem ille rationem habuit cum eorum, quae de Alexandro natione Aegyptio — scilicet ex Nectanabo rege exsule atque Olympiade nato — et de urbe Alexandria ab ipso condita fabulabantur, tum illorum, quae mirabilia atque inaudita in orientali Asiae parte

3) Ad Juli Valerii lib. I. cap. 24.

4) Orat. I. in Constant. p. 8.

milites offendisse dicebantur. In rebus vero gestis, locis, temporibus et disponendis et dijudicandis tam inruditum et rudem, ne dicam ineptum, se praebet, ut omnia misceat, turbet, pervertat, et, quae esse debent narrationis sententia principalis — Graecorum nomen victoria vindicatum, Barbarus cum Graeco in ejusdem dignationis societatem receptus, universus orbis terrarum unius ingenio omnia simul complectentis subjectus — ut ea vix hic illi, invito ac nesciente auctore perluceat.

Quae cum ita essent, fieri non potuit, quin narrationis tenorem mutandi cupido lectorum scriptorumque animos mox intraret, inque dies augetetur. Resecta igitur sunt alia, praesertim quae ad solam urbem Alexandriam spectarent, addita alia permulta, maxime illius generis commenta, quae inaudita atque portentosa narrent, reliqua tum alios in locos translata, tum alias in formas redacta. Ita factum est, ut Pseudo-Callisthenis graecorum codicum, qui ab seculo undecimo ad septimum decimum conscripti supersunt, nullus genuinam exhibeat operis formam, et critico opus sit labore, eoque satis magno atque arduo, ad rem, quantum fieri hoc possit, in pristinum statum restituendam.

In quo negotio critico juvant nos interpretationes antiquae, haustae ex codicibus, illos quos nunc habemus et aetate et integritate longe superantibus. Primum in his locum obtinere videtur interpretatio latina, quam Julii Valerii nomine inscriptam post A. Majum C. Müller edidit⁵⁾. Ignoratur quidem, ut ipsius Pseudo-Callisthenis, ita Valerii et aetas et patria: sed diligenter

5) Itinerarium Alexandri. Item Julii Valerii de rebus gestis ejusdem Alexandri libri tres edente Angelo Maio. Ad exemplar Mediceanense, adCCCLXVII. Francfurti ad Moenum 1818. Mihi Valerium Pseudo-Callistheni subjecit. cf. u. I.

inter se comparatis ultimis duobus quae supersunt Itinerarii Alexandri ab Angelo Maio editi capitibus et capite 80 ad 82 libri tertii Valerii⁵⁾ eo adducimur, ut Itinerarii auctorem Valerii libro (suspecto quidem sibi fonte)⁶⁾ usum esse arbitremur: id quod clariore etiam luceret argumento, nisi Itinerarii finis esset deperditus. Ergo, cum Itinerarium intra annos 340 et 345 conscriptum esse demonstraverit Letronneus⁷⁾, Pseudo-Callisthenes ante annum 340 a Valerio in linguam Latinam conversus esse videtur. In quo vertendo illud sine dubio sibi proposuerat Valerius, ut Pseudo-Callisthenis narrationem graecam non mutaret, sed ad verbum fere redderet latine; codice vero usus est jam aliquantum interpolato.

Copiosam Valerii historiam deinde auctor quidam ignotus ante seculum nonum in breve coegit. Narrationem enim de rebus mirabilibus in India gestis atque visis omnino praetermisit, quippe quae jam seorsum circumferretur praefixo titulo *Alexandri M. epistola ad Aristotelem de itinere vel de situ Indiae*⁸⁾; idem illa etiam rejecit commenta, quae argumenti essent, ut ita dicam, spectralis; reliquas vero fabulas in artibus contraxit, servatis tamen et narrationis teore, et ipsis quidem, quantum in epitome fieri potuit, Valerii

5) Ad eandem sententiam facere etiam videntur capita Itinerarii 11. 16. 18. comparata cum Valerii 3, 2. 1, 61. 1, 59.

6) „Si quis aures ad fidem dicentis inclinet.“ lin. c. 130.

7) *Journal des Savans* 1818. Juillet, p. 204.

8) Alexandri Magni epistola de situ Indiae et itinere in ea vastitate ad Aristotelem praecertorem suum perscripta, ex interpretatione Camelli Neapolis. Nunc de novo recensuit et animadversiones novas hinc inde inserpsit, epistolam Alexandri M. addidit et parva praefatus est Andreas Paulini. Gissae 1706. — Haec epistola inde a seculo nono in multis codicibus reperitur.

verbis. Per hanc epitomen integra Valerii relatio ita obscurata est, ut fere in oblivionem adduceretur, et perpauci tantum ejus codices, neque ii incolumes, ad nos pervenirent. Sed epitomes codices, pauca folia complectentes, seculo nono et sequentibus conscripti, satis frequentes in bibliothecis inveniuntur. Medii aevi auctorem qui integro Valerii libro usus sit novi neminem: at epitome et epistola de mirabilibus Indiae usi sunt chronicorum scriptores complures et poetae nonnulli, in quibus poeta angulus (vel Gallus is quem Anglus secutus est) in priore parte carminis illius, quod inscribitur *Kyng Alisaundre*⁹⁾. Integri Valeriani libri initium deperditum esse videtur; epitome, typis nondum evulgata, incipit his verbis: „*Aegypti sapientes auti genere divino primi feruntur pervenisse sicut terram ingenii pervicacia et ambitum coeli stellarum numero assecuti....*“ Epistolae ad Aristotelem de situ Indiae exordium hoc est: „*Semper novor tui etiam inter dubia bellorumque nostrorum pericula....*“

Secundum inter versiones locum tenere videtur liber armenius, quem praefixo titulo *Padmuthiun Achek-sandri Maketonazwui* (i. e. *Historia Alexandri Macedonis*) anno 1842 Mechitaristae Venetiis ediderunt. In quo edendo defectisse eos a laudabili consuetudine libros suos interpretatione latina adornandi cum maximo meo incommodo aegerime tuli. Ex paucis enim, quae tum Neumannus in publicum protulit¹⁰⁾, tum Petermannus benigne mecum communicavit, satis perspexi, auctorem armenicum (quem seculo quinto scripsisse Mech-

9) *Metrical Romances of the thirteenth, fourteenth, and fifteenth centuries*: published by Henry Weber. Vol. I. Edinburgh 1810.

10) *Gelelele Anzeigen*, herausgegeben von Mitgliedern der k. bayer. Akademie der Wissenschaften, 1844. n. 230—232.

taristae contendunt, vel ipsum Mosen Chorensem fuisse suspicantur] multo integriore Pseudo-Callisthenis graeci codicis usum, eumque multo pressius secutum esse, quam Julium Valerium fecisse manifestum est.

Qui tertio loco enumerandus est liber latinus, et si longius jam distat a sincera Pseudo-Callisthenis narratione, maximi tamen est momenti, quod ex eo potissimum hauserunt, qui post seculum decimum in Europa occidentali de Alexandro M. scripserunt. Auctoris nomen, patriam, aetatem, consilium, novimus ex praefatione ejus, quam integram hic proferre eo magis e re visum est, quod in libris manuscriptis raro occurrit, in editis omnino desideratur. Dedi eam ex secum XII vel XIII codicis lat. Monacensi n. 23489, quem Schmellerus describendum mihi curavit, et descriptum, qua fuit humanitate eximia, ipse recognovit.

„Prologus in vitam Alexandri.

Certamina vel victorias excellentius virorum infidelium ante adventum Christi, quamvis existissent pagani, bonum et utile est omnibus Christianis ad audiscendum et intelligendum, tam praesertim quam subditis, videlicet secularibus et spiritualibus viris, quia caecos ad meliorem provocant actionem. Nam prelati, id est¹¹⁾ rectores, legendo et considerando quemadmodum predicti pagani idolis servientes agebant se caste et fideliter, atque in omnibus se irreprehensibiliter ostendebant, per eorum exempla honorum operum ita accant mentes suas, eo quod fideles et verba Christi esse videntur, ut vultu magis meliores se illis demonstrent in castitate et justitia atque

11) idem. cod.

*Stemma d. sic. von Bamberg. Lautgraf Ant. d. pot. p. 25 499.
(Solange 85)*

pietate. Subjecti vero, id est milites sub militum constanti, legendo vel audiendo talia certamina et operationes commilitonum suorum, qui magis demonibus quam deo militabant, certent se prudentiores illis ostendere in omni bono opere, sicut decet milites Christi: nam dominis carnalibus pure et fideliter secundum preceptum apostoli deseruiant, deo vero, creatori suo, tota mente ita decet famulari, custodiendo precepta ejus, nulli usquam violentiam facientes, aut aliena auferentes, sed in sua substantia habundare, sicut praecursor et baptista Christi, beatus Johannes, in evangelio praecipit¹²⁾, ne, quod absit, militando seculo alienetur militiae celesti. Licet namque spirituales homines audire, quae et qualia certamina, vel quam benignas operationes propter amorem seculi in se habebant pagani ab initio usque ad adventum Christi, ut merendo considerent, quam sapientes et pios viros tunc possidebat diabolus, excecando mentes illorum, ne suam agnoscerent creatorem, et servirent creaturae potius quam creatori, et ideo intelligebant, quam justum et quam necessarium fuit humano generi adventum Christi, quia, secundum sacram scripturam, si nos non visitasset ex alto redemptor noster, demonstrando se ipsum nobis viam salutis, per quam saltemur, ut cum solum in trinitate adoremus, ipsamque verum creatorem omnium agnosceremus, funditus enim nos omnes perieramus. Quapropter pura mente cum apostolo ammirando clamemus: „O altitudo divinarum sapientiae et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt judicium ejus,

12) Luc. 3, 14. Interrogabant autem eum et milites, dicentes: Quid faciamus et nos? Et ait illis: Neminem concutitis, neque calumniam faciatis; et contenti estote stipendiis vestris.

et investigabiles viae ejus!¹³⁾ et iterum cum psalmista inquirentes exclamemus: „Quis loquatur potentiae domini, auditas faciet omnes virtutes ejus!¹⁴⁾ Sabaudia: novo.

Interea regnantibus Constantino et Romano magnificis imperatoribus Christianorum [920 — 941] et principatus datus totius Campaniae dominantibus Johanne et Marino excellentissimis ducibus atque consulis [941 — 965]¹⁵⁾, quibus quaedam necessitas accidit transmittendi nuntium suum usque Constantinopolim ad eosdem praefatos imperatores; et tunc miserunt Leonem archipresbyterum valde fidelem. Quo pergente in eandem Constantinopolitanam urbem cepit inquirere libros ad legendum. Inter quas invenit historiam continentem certamina vel victorias Alexandri regis Macedonij. Et tunc nullam negligentiam vel pigritiam habendo sine mora scripsit, et secum usque Neapolim deduxit ad suos predictos excellentissimos seniores, et ad praetaram et beatissimam conjugem ejus [sc. Johannis], Theodoram videlicet, senatricem Romanorum, quae die noctuque sacre scripturae meditabatur; viduarum namque et orphanorum atque diversorum advenarum protectrix indeficiens permanebat. Quae juvenili aetate cursum vitae finivisset infra tricesimum octavam annum migravit ad dominum. Post ejus transitum praefatus Johannes, excellentissimus, consul et dux, vir ejus,

13) Rom. 11, 33.

14) Ps. 105, 2.

15) Cf. Christion ducum Beneventi Salerni Capuae et Neapolim in Pertzii scriptis, vet. Germ. 3, 211 sqq. et Waitz, in Pertzii archivo 9, 692, qui hujus praefationis partes posteriores ex cod. Bambergenesi E. III. 14 memb. sec. XI. formae quadratae publicavit.

et deo amabilis, statuit mente sua ordinem scripturarum inquirere et preclare ordinare. Primum vero libros, quos in sua dominatione invenit, renovavit, atque meliores effectos anxiae inquirens, sicut philosophus, quascunque potuit habere vel audire, sive rogando vel precando, multos et diversos libros accumulavit et diligenter scribere jussit. Maxime ecclesiasticos libros: Vetus scilicet atque Novam Testamentum fuditque renovavit atque composuit. In quos historiografiam atque cronographiam, Josephum, et Titum Liciam, atque Dionisium, caelestium virtutum optimum predicatorum, atque ceteros quam plurimos et diversos doctores, quos enumerare longum esse videtur, instituit. Eodem namque tempore commemorans ille sagacissimus consul et dux, praefatum Leonem archipresbyterum habere jam dictam librum, historiam scilicet Alexandri regis, vocavit eum ad se, et de greco in latinum transferri precepit — quod et factum est, sicut consequentia docent — amicum laborantibus, tam datoribus quam scriptoribus, bonae tribuens meritum pro salute animae et memoria sui nominis.¹⁶⁾

Leo igitur archipresbyter Neapolitanus circa seculum decimum medium Constantinopoli invenerat Pseudo-Callisthenis librum graecum, eumque ita latinum fecit, ut non integrum converteret, sed omnino praetermissis commentis iis, quae vel exilioris vel obsoleti argumenti putaret, reliqua modo plena redderet, modo coarctaret, modo ex aetatis ingenio transformaret. Nova libri forma tam egregiam tulit laudem, ut saepissime describeretur et per omnes terras occidentales divulgaretur. Sed in describendo eo tantum sibi indulserunt

scriptores, ut non solum genus orationis mutarent, sed etiam singula commenta modo alios in locos transferrent, modo egerent, modo interpositis novis auferent. Quae quidem scriptorum licentia tam mature incepit, tamque late vagata est, ut ad hunc usque diem nondum invenimus codicem manuscriptorum qui Leonis narrationem sinceram et incorruptam contineret. Foedius etiam mendis atque interpolationibus scatent editiones seculi quinti decimi exeuntis «Historia Alexandri Magni regis Macedoniae de preliis» inscriptae, inter quae Argentinenses vel vitiosiores deprehendi Trajectinis. — Incipit Leonis narratio his verbis: «*Sapientissimi navoque Aegyptiorum scientes mensuram terrae atque dividentes undas maris et caelium, id est stellarum, ordine computantes...*»

In primis qui Leonis libro latino usi sunt referendum esse Gorionidem Judaeum, tum aliis indicis sufficientibus, tum singulari quodam peccato apparet, quod in vertendo eo commisit. Ammonis enim formam Pseudo-Callisthenis codex graecus his fere verbis descriptam exhibuerat: *τὴν μὲν ἑλακίαν μεσηλίξ, πολὺδὲ τὴν χαίτην, κάρκτα κριοῦ ἐπὶ τῶν προτάγων ἔχων*¹⁶⁾, quae his latinis verbis reddita leguntur in «historiae de preliis» editione Ultrajectina (fol. 2.a.): «neque juvenis neque vetus est, sed in media etate consistit, habens in fronte cornua arietina et barbam canis ornatam.» At Gorionides teste Gagnierio¹⁷⁾ locum ita vertit: «deus ille

16) Ita scriptus est locus in codice Lugdunensi chartaceo saec. XV. foemae quam dicunt octavae, inter cod. Vulcanii n. 50, fol. 186. b quem quam inter Batavos versare ipse descripsit. Müller I, 4 ex cod. pap. dedit ... *χρυσόσκωτος τὴν χαίτην καὶ τὴ γένειαν...*

17) Joespon, sive Josephi Ben-Gorionis historiae judaeicae libri sex. Ex hebraeo latine vertit, praefatione et notis illustravit Johannes Gagnier, Oxonii 1706. 4o, p. 46.

mediocris est staturae, neque senex neque juvenis, in fronte autem gerit cornua tanquam cornua tauri, barba ejus instar barbae כּוּכּ (chelef, canis).» Ambiguum igitur ab Leone adhibitam vocem «canis», Gorionides non de capillis, sed de animalis quadrupede dictam satis inepte putavit¹⁸⁾.

Eodem Leonis libro deinde usus est poeta quidam Gallicus, quem Albericum Vesontinum (Elberich von Bisenzin) appellat, qui ipsius exemplum saeculis seculo duodecimo primus ex Germanis Alexandreidem composuit, Lambertus Clericus¹⁹⁾. Perit quidem carmen Gallicum, sed plane eadem illud continuisse, atque ea eodem et more et ordine relata, ac Lamberti poema theoticum, tum ex parvo quodam ejus fragmento a Paulo Heysio nuper invento²⁰⁾ intelligimus, tum ex alio carmine gallico de Florimundo colligimus, quod circa a. 1188 Amatus (Aimé) de Varenne in oppido Castellione (Châtillon) prope Lugdunum composuit²¹⁾.

Albericus igitur Vesontinus, etiamsi in universum quidem Leonis narrationem nondum, ut videtur, interpolatam gallicis versibus redderet, tamen quaedam vel mutavit vel addidit. Atque primum quidem ille, honestatis verecundiaeque consilio ductus, rejectit fabulam

18) De Gorionide et Zanz, die gottesdienstlichen Verträge der Juden, p. 146 sqq. et Selig Cassel, Magyarische Alterthümer. Berl. 1848. p. 311 sqq. qui in Italia post annum 965 eam scripsisse contendit.

19) Quo teste Massmannis in com. ad Eraclium p. 390 dicit, Albericum Vesontinum a. 1138 monachum Ciniacensem fuisse, investigare non potui.

20) Paul Heyse, Romanische miedel und italienische Bibliotheken gesammelt. Berlin 1856. Cf. Rochat, in Pfeifferi Germania, Stuttg. 1846. I, 273 sqq.

21) Paulin Paris, Manuscrits français de la bibliothèque du roi 3, 9 sqq.

de Nectanabo Alexandri patre subditicio, quam Amatus eadem qua Lambertus ratione, utraque sine dubio ex Alberici carmine hausta, refellit. Postquam enim Amatus Alexandri historiam omnibus notam esse his verbis indicavit: *Seigneur, je sai assez de fi, que d'Alexandre ares es*, Nectanabum patrem his versibus explodit:

*la gent en disoient folie,
que Olimpius fu sa mie,
qu' Alixandres ses fius estoit;
mais cil se went qui le disoit.
grant mençoigne dist qui le dit,
quar Alixandres puis l'ocist²²⁾.*

quibus haec Lamberti congruunt (v. 262 sqq.):

*einen sinen meistere daz wol schain,
den stiez er zo tal über einen stein,
daz ime sin hals in zwei brach,
wunder im eine lugene zu sprach,
nu sprechent manege lugenære,
daz der sin watez wære.
vil ubile ich des gelouben mach,
wunder ime den hals in zwei brach.*

Auxit etiam Albericus narrationem de oppugnationibus Tyri et Lacedaemonis, adjectivae descriptionem pugnae ad Granicum. Ex ignotis vero nobis fontibus haec cum haisseis non est eur suspicemur, cum medii aevi poetis gallicis proprium sit, ut in pugnarum descriptionibus exsultent, casque vel ad satietatem usque producant, vel etiam oblata occasione proprio Marte narrationi inserant.

Sed aliam adjectam fabulam venustissimam, de puellis umbraticis simul cum floribus nascentibus et morientibus²³⁾, ut aliunde acceperit necesse est. Satis

22) P. Paris t. I. p. 29.

23) Lambert. v. 3004 sqq. Weissn.

quidem vulgatum eam per Galliam australem produunt hi versus Guillelmi de Turre:

*plus que las domnas, que aag dir
qu' Alixandres trobet et bruoill,
qu' eran totas de tal escuovill,
que non podian ses morir
outra l'ombra del bruoill enar²⁴⁾;*

sed latine relatum ad hunc usque diem frustra quaesivi. Ultimam vero commentum illius originem Humboldtius ingeniosissime repetit ab Arabum rumore de insula portentosa Vacvac²⁵⁾.

Denique Albericus fabulae exitum mutavit. Rejctis enim iis quae Leo archiepiscopus narraverat de Alexandri fati ultimis atque morte in locum eorum substituit commentum de Alexandri itinere ad Paradisum. Quod cum latine exstare comperissem in Bibliothecae Regiae Parisiensis cod. lat. n. 5819 sec. XIII, formae quam dicunt, octavae, membranaceo, continente Vitam Alexandri (fol. 1—31), epistolam de mirabilibus Indiae (fol. 32—49), et de itinere ad Paradisum (fol. 49—56).

24) Raynouard, choix de poesies des troubadours 2, 299.

25) „Das sind die wüchsen aus Edinia üstlichste zuberinsel Vacvac, die die ausfahrartikel sind, und in der lateinischen übertragung des Masudi Chrebeddin puellae vacvacenses heissen.“ Kosmos 2, 114. ... les îles Vac-vac étaient au douzième siècle la dernière terre connue à l'est, et par conséquent enveloppée de traditions fabuleuses, comme l'étaient à l'ouest, du temps d'Hérodote et d'Élysée, les Hesperiades et les Gorgones. ... selon Bakai et Ebu Tophaili, commenté par Eichhorn (ils) sont si riches en or, que les singes portent des colliers de ce métal; et l'autre qui cre ouak-ouak à ceux qui débarquent (sans doute lorsque quelques gros Psittacides y sont nichés), peute à l'extrémité de ses branches d'abord d'abondantes fleurs, et puis, au lieu de fruits, ces belles demoiselles qui deviennent un objet d'exportation, et que Masoudi Khotbeddin appelle puellae vacvacenses.²⁴ Examen critique de l'histoire de la géographie du nouveau continent. 1, 52 not.

rogavi Gervinium, ut describendum illud mihi curaret. Ille vero non solum voto comiter satisfacit, sed, qua est liberalitate eximia, descriptum a Michelantio dono mihi dedit. Deinde ipse quum Guelferbyti codices per-lustrarem ad Alexandri historiam spectantes, idem com-mentum deprehendi in cod. lat. Estravag. n. 163, sec. XIII, formae octavae, membranaceo, continente 1) Alexandri M. iter ad Paradisum (foliorum 9); 2) artis poeticae Horatii fragmentum glossatum (fol. 3); 3) fra-gmentum ex Chalcedii Timaeo Platonico (fol. 3); 4) tracta-tum de Sibyllis (fol. 4); 5) laudem, ut videtur, musicae, notis musicis ornatam (paginarum 4²), incipientem: *Vitę dator omni (?) factor dę nature; formator mundi globũ sub potenti claudę volubilem palmo in factura sua splendet magnificus...* Codicis ultima folia rescripta sunt, cum sub quarto quintoque tractatu pallida con-spiciantur vestigia unius vel potius duorum erasorum tractatum theologicorum latinorum. — Quam in cod. membr. Collegii Corporis Christi Oxoniensis 1549, 82 ex catalogo codd. mss. Angliae et Hiberniae extare didi-ceram »Epistolam de adventu Alexandri ad Paradisum», eam ut descriptam adipiscerer maxima quidem data opera nullo tamen modo impetrare potui.

Dedi igitur Alexandri itineris ad Paradisum narra-tionem, qua Albericum usum esse ex Lamberto nostro (v. 6446 sqq.) manifestum est, adhibitis codicibus quos modo dixi duobus seculi XIII, et Parisino (A) et Guel-ferbytano (B), utroque satis bono, sed Parisino aliquan-tum integriore, ita, ut Parisini libri menda manifesta, quantum fieri hoc posset, Guelferbytani ope corrigere.

Latinae narrationis et argumentum et color aperte produnt originem hebraeam. Et re vera antiquissima,

quam novi, hujus commenti commemoratio occurrit in tractatu Talmudico Tamid (IV, f. 32), ubi his fere verbis relatum dicit Eisenmenger²⁶⁾: »Als derselbige kam, sass er an ein fließendes wasser, und ass brod, und hatte kleine gesalzene fische in seiner hand. Da man nun dieselbigen abwusch, bekamen sie einen gu-ten geruch²⁷⁾; darauf sprach er, hieraus kann man ab-nehmen, dass dieses quellen-wasser vom Paradies her-komme. Einige sagen, er habe von demselben wasser genommen und sein angesicht damit gewaschen; andere aber melden, er sei so lange dem wasser nachgegan-gen, bis dass er zur pforten des Paradieses gekommen sei, und daselbsten habe er gerufen: öffnet mir die pforte; man sprach aber zu ihm: dieses ist die pforte des herrn, die gerechten müssen da hinein gehen²⁸⁾. Da sagte er: ich bin auch ein könig, und bin hoch geachtet; gebet mir etwas. Hierauf gaben sie ihm einen todtenkopf, und er nahm ihn mit sich, und legte ihn auf eine wagenschale, und all sein gold und silber, das er bei sich hatte, legte er auf die andere wagenschale, und der todtenkopf war doch schwerer als das gold und silber. Da fragte er die rabbinen, was solches wäre; und sie antworteten ihm, es wäre ein todtenkopf, und dass das auge des fleisches und blutes (i. e. des menschen) nicht könne gesättiget werden. Und als er sie weiter fragte, woher er es wissen könnte, dass dem also sei, nahmen sie ein wenig staub, und bedeckten den todtenkopf damit, und alsobald war das gold und silber schwerer. Denn es stehet geschrieben: das grab

26) Entdecktes Judenthum. Königsberg 1711. 2, 321.

27) Cf. Pseudo-Callisth. Mülleri lib. 2, c. 39.

28) Ps. 118, 20.

und die hölle werden nimmermehr gesättiget, und die augen des menschen werden nicht satt.²⁹⁾

In Pseudo-Callisthenis codicibus quibusdam graecis³⁰⁾ legitur fabula, quae huic commento rabbinico respondet, de Alexandro Terram Bestorum Fontemque Juventutis frustra quaerente, et de coquo ejus, cui nomen fuit Andreas, qui cum piscem sale conditum (ράπεζον) lavando fontem illum invenisset, eumque dominum elasset, hausta fontis aqua in daemoneum marinum est mutatus: quae quidem fabula efficta videtur ad similitudinem illius, quam de Glauco refert Schol. Platon. p. 421 (in Rempubl. p. 611 D. ed. Steph. Lugd. 1500). Graecam hanc fabulae formam ut aetate paulo priorem dicas illa rabbinica, idem tamen concedes, transfiguratione ista rabbinica plane aliam novamque eam factam, multoque et venustiore et augustiorem quasi redditam. Sed interpretatio nostra latina cum nimis tamen distet ab ista talmudica, necesse est aliam etiam fabulae relationem item rabbinicam inter utramque fabulae formam mediam intercessisse, cujus etiamsi vestigium nondum invenerim, non tamen dubito, quin in decimi vel undecimi seculi bagadicorum librorum, quos dicunt, aliquo lateat, unde haustam eam seculo fere undecimo doctus aliquis judaeus vel christianus Galliae australis latinam fecerit.

Sed haec haecenus, quae lectorum humanitati interim commendata esse volo, cum in animo mihi sit, de reliquis historiae fabulose Alexandri fati favente Deo alias uberius disputare.

29) Prov. 27, 20.

30) Pseudoc. ed. Müller ib. 2 c. 39—41. Cod. Lugd. 245b. — 249a.

De itinere ad Paradisum.

Igitur Alexander nobili ac multiformi praeda onustus se cum suis copiis a finibus Indorum surripens et compendiosas agens dietas proximis fovebatur mansionibus in promuntoriis fluminum mari adiacentium, indulgens quodammodo quieti ad recreandum exercitum suum post multae et periculose fatigationis incommodum. Qui quocumque locorum divertebat bene atque honorifice suscipiebatur, omniumque famulatu ab universis gentibus honorabatur, tum pro sui liberalitate et gratia, tum pro compescenda et evadenda suorum bonorum direptione. Satagebant enim principem beneficiis praevinire, ut comites ejus pacificos atque benivolos experirentur, quos adversarios et raptores fore arbitrabantur. Hoc ordine devenit ad fluvium latissimum, in cujus ripa offendit navim ample magnitudinis velis et remigiis nec non

1. In cod. B. titulus fere omnis evanuit: De titulo alexandri regis (T) modo tenens extinctus cohibetur.

2. et B.

3. subripiens B.

8. locum deest A.

9. benigne ac B. omnimodo L. B.

11. sua libertate B. cum pro compescenda B.

17. magne amplitudinis B.

diversis armamentis omniq[ue] compositione instructam
 et ad laborem firmissimam. Sciscitatus de nomine
 fluvii didicit hunc esse Gangem, qui et Physon,
 cujus origo est Paradisus voluptatis. Cernebat etiam
 5 arborum folia permaxima tectis domorum super-
 posita, quæ per annis decursum effluentia longissi-
 mis virgis attingunt incolæ, quæque sole siccata et
 in pulverem tusa gustum miri saporis prestant uten-
 tib[us]. Horum omnium seriem edoctus, insuper de
 10 creatione et situ loci, ait cum suspirio: „nichil per-
 feci in mundo, totiusque ambitionis nichilli pseudo,
 nisi hujus voluptatis participium permeruero.“ Sta-
 timque suorum copiis tuto in loco stabilitis assump-
 psit quingentos clipeos electe juventutis acris animi
 15 totiusque periculi inperterritos et continui laboris
 exercitio promptissimos, dispositisque victualibus ad
 totius æstatis decursum sufficientibus conscensa navi
 se prosperis credidit flatibus. Consumpta vero jam
 unius mensis navigatione nimia cum difficultate con-
 20 tra impetum furentis fluvii — nam ad ejus originem,
 si fas esset, totis animis intendebant pertingere —
 vires juvenum, qui se invicem cohortantes voluntarie

1. structam B.
3. gangem A. physion B.
6. annis B.
10. profeci B.
11. sciscitatus mee ambitionis B.
12. promeruo B.
14. clipeos B.
15. inperterritos; totiusque periculi profectissimos; B.
17. Sufficien[ter] ad totius æstatis decursum B.
18. prosperis se B. consumptaque mensis unius B.
20. furentis deest B.
21. intenderant B.

labori ingerebant certatim, ceperunt lassescere. Cum-
 que ulterius progrediendi nulla suppedicaret facultas —
 nam crebris inundationibus quassati fatigabantur, et
 incredibilis fluctuum sonitus pene omnium auditus
 adeo debilitabat, ut nullus vocem comparis ni altius 3
 inclamantis advertere posset — tandem die tricesima
 quarta eminus conspicantur quasi edificium civitatis
 mire altitudinis et longitudinis. Quo cum nimia
 difficultate pervenientes, flumine suos impetus quo-
 10 dammodo propter littora cohibente sonitusque frago-
 rem micis producente, littoris angustia tellusque
 lutea secus maceriam iter pedestre vetabat, qua-
 propter urbis latus, quod absque termino porrigeba-
 tur ab aquilone in austrum, pene triduo non absque
 15 tedio navigare, explorantes sicubi forte pateret ad-
 itus ad ingrediendum. Maceriar[um] illius magna erat
 equalitas, nullis turribus seu propugnaculis in giro
 surgentibus, cujus tota superficies adeo vetori musco
 erat obducta, ut lapidum nulla apparet compositio
 vel junctura. Tercia vero die perbrevis fenestellæ 20
 interioris munitæ aditus apparuit, qui cunctorum in-
 tumentium labores et tedia quasi spe magni profectus
 relevavit. Statinque Alexander nonnullos suorum in
 scapham deponens, si forte pulsantibus quispiam

5. alterius B.
6. trigesima B.
7. conspicantur eminus B.
12. vetabat iter pedestre B.
13. absque rosa quidem littera q. B.
16. erat deest A.
19. pateret B.
20. per brevis A. B.
22. magne B.
24. scaphas B.

apeziret, mandata sua incolis perferenda eis contra-
 didit. Qui ad locum venientes et graviuscule impingentes aditum pateferi clamitabant. Mox interius
 quidam pessulum solvens blanda voce sciscitabatur
 5 ab illis, qui vel unde forent, causamque sibi intimari
 tam insolite et inaudite exactionis postulabat. At illi
 „sumus“ inquit „legati, non cujuscunque principis,
 sed regis regum Alexandri, invictissimi, cui omnis
 mandus obtemperat, quem omnis potestas expave-
 10 scit. Hęc ex consulti primatum suorum mandat
 regia nobilitas: quod gentium genus quorumve legum
 hujus loci sunt incolę? quantę copię? qua confidunt
 securitate? quis rex eorum, vel qua spe subsistit?
 qua fiducia gloriatur? quibus viribus nititur? Po-
 15 stremo imperat dominus: si spe vitę, si corporis
 salute, si temporum quiete cupitis perfrui, ne extol-
 lamini per insolentiam, sed omnibus gentibus con-
 suetudinarium persolvatis ei tributum.“ At legatio-
 nis auditor in nullo verborum motus hiları facie mi-
 20 tique affatu exactoribus respondit: „Ne fatigemini
 plurima minarum exaggeratione, seu multiformi ex-
 actione, sed patienter prestolamini me quantocius
 ad vos reversurum.“ Quo dicto clausit fenestram,
 et post duas ferme horas denuo patefaciens se ope-
 25 rientium aspectibus reddidit; proferensque gemmam
 miri fulgoris rarię coloris, quę quantitate et forma

1. incolis loci perferenda tradidit B.
4. sciscitatur B.
5. intimare B.
20. respondit exactoribus B.
22. quantocius A.
23. fenestram deest B.

humani oculi speciem imitabatur, exactoribus obtulit,
 eisque dixit: „Mandant hujus loci incolę, reddi —
 quocumque modo, sive dono, sive tributario debito
 decreveris — prodigię commonitorium. in hoc suscipe,
 quem tibi karitatis intuitu mittimus, lapidem, qui 5
 terminum tuis cupiditatibus poterit imponere. nam
 cum naturam et virtutem ejus didiceris, ab omni
 ambitione ultra cessabis. Noveris etiam, tibi tuis-
 que non expedire hic ulterius inmorari; quoniam, si
 fluvius hic vel modico spiritu procelle afflatur, pro-
 10 cul dubio naufragium incurretis cum detrimento vitę
 vestre. Quapropter te sociis restitue, et deo deorum
 pro tibi collatis beneficiis ne ingratus esse videaris.“
 His dictis conticuit, observatoque aditu recessit. At
 illi festinato navim repetentes Alexandro gemmam 15
 cum mandato detulere. Ille vero, ut vir sagacis
 animi, rei considerans eventum, vimque verborum
 perpendens, celeri reditu ad nota se contulit littora,
 suorumque revisit contubernia. At illi, de optato
 sui ducia adventu gratulabundi, et eventus ejus seriem 20
 edocti, fortunę laudam solvant libamina, quod in-
 columena meruerint recipere, de cujus vita gravi
 saccubuerant diffidentę. Compererat enim exper-

1. opulit B.
2. loci hujus B.
4. suscipe in hoc B.
7. naturam eius et virtutem B.
8. noveris enim A.
9. inmorari B. quoniam si A.
10. afflatus A.
11. incurretis A.
12. sociis restitue B.
22. meruerunt B.
23. enim ab expererunt A.

torum relatione multimoda furentis fluvii pericula,
 aurē incertitudinem, aquarumque gravissimam inundationem,
 cursus velocitatem et vehementiam, undarum intolerabilem strepitum, gaudebantque post multam desperationem suarum virum rectorem felici auspicio omnia hæc supervasse. Inde vero progredientes in Susis civitatem opulentissimam devenere, susceptique cum omni honorificentia, ut decebat majestatem regiam, munificentissimos omnes, maxime majores natu, experti sunt. plerique enim procerum imperialem nobilitatem donis precipuis honorabant, nec minus ipsi regio munere amplificati recedebant. Sequenti vero die sapientissimis quibusque Judeorum atque gentilium, in quibus erat spes certę repositionis, secreto sibi ascitis, seriem sui eventus replicando, cum illis rei mysterium ventilare cepit; gemmamque suam preferens naturam ejus virtutemque ab eis investigabat. At illi, de propositis nulla certitudine predicti, quod solum poterant, felicitatem viri laudabant, eventum magnificabant, potentiam extollebant, tempusque redimentes ambiguitati operam dabant. Quod Alexander egre ferens molestiam mentis maxima probitate dissimulabat, et, ignorantiam hominum simplicitatemque nullo contemptu denotans, personas donis regiis honorabat. Erat autem in illo loco senex quidam decrepitus judæus, Papis

6. hæc omnia B.

13. sapientibus B.

14. in quibus in quibus B. *deest* A.

18. investigabat ab eis. B.

25. Erat in loco B.

26. papis nomine judæus. B.

nomine, qui, annosę vitę debilitate fessus, nusquam locorum, nisi duobus in gestatorio se ferentibus, converti poterat. Hic amicorum relatione cognoscens regis adventum, eumque pro misterio lapidis incerto anxietate plurima turbari, petiit se aspectibus ejus 5 presentari. Quo viso Alexander nobilitati suę consuetudinariam honorificentiam canis reverendis exhibuit; senemque juxta se decenter collocans congratulabatur diuturnę vitę suę et speciosę viri formę et honestę gravitati, susceptoque sermone, qui ei 10 familiaris et desiderabilis cum senibus erat, de antiquitatis noticia cepit percontari. Quo de singulis satisfaciens Alexander considerabat in viro adjacentis ei sapientię pelagus, ingressusque suę profectiois seriem multipliciter laborum eventusque sui prosperitatem cepit proponere. At Judæus, audita ejus prospera navigatione et eventus felicitate, supra modum humanę estimationis admirans, protensis sursum manibus ait coram omnibus: „O rex, quantum Deo cęli debeas modis omnibus perpendere non negligas. 20 nulli enim mortalium huic simile concessit. nec enim fatalis eventus, sed divine largitatis munus. Memini, me puero nonnullos juvenum viribus ingenioque pre-

2. ni A.

8. collocavit A. congratulabantur distinte site B.

9. vici speciosę forme B.

10. qui vici ei B.

12. ꝑ cunctari B.

percurtari

12. Quo viso de B.

14. pelagus adjacentis ei sapientię B.

18. amicus B.

21. nec ē B.

23. me a puero A. ꝑꝑeditos A

ditos navigationem hanc assumpsisse, nec ullo modo prevaluisse urbis illius menibus applicari, et tamen pene omnes inutiles extitisse. nam plerique laboris nimietate viribus exhausti fluctibus sunt absorpti, plerique ceci, plerique surdi, plerique membrorum omnium tremore multati perpetualiter sunt periclitati. Dein alii atque alii diversis temporibus hanc fatigationem aggressi, sed frustra moliti sunt; quoniam diversis passionum generibus debilitati vix evaserunt, 10 terminumque huic inutiles negotio ante tempora multa posuerunt. At tu, quo fatorum moderamine, cum tuis incolumis, furentes fluctus superasti, urbem omnibus ignaram apprehendisti, responsa omni mortaliu 15 insueta suscepisti? Revera permissu seu dispositione divina, aut magni prodigii gratia. Hujusmodi propositionibus Alexander animum equor redditus a priore ambiguitate respondit exhilarato corde: „Nequaquam fallit scriptura protestans quoniam in antiquis est sapientia. Assertio tua, o Judee, quodam spirituali 20 misterio consonat relationi veridice, quam mihi destinaverunt urbis illius incolae. Quapropter ad illius de quo suspicaris prodigii indaginem consultis hujus loci sapientibus grandi coartabar tedio.“ Mox aperiens lapidem, qui in manu latebat, „en“, inquit,

2. applicare B.

11. te cuius tuis incolae B.

12. urbem eius hospitis ignaram B.

13. certum B.

16. peiorum B.

18. quò (i. e. quoniam) B. et sapientia A. è sapientia B.

20. michi B.

22. suspicaris B.

24. quò manu B.

propositionis hujus incicium et summa! Quem Judeus suscipiens diuque considerans „hic est“ ait „vere prodigium et compositorium non contempnendum regie dignitati.“ At Alexander „quoniam“ inquit „in nullo discrepas a datoris hujus sententia, 5 jam ne diutius me suspensus truces, si quid nostri super hoc edisere, ut rumpas meæ ambiguitates ignorante.“ Ad hæc Judeus „quamvis“ ait „dictis veridicis plerumque fides adhibeatur, tamen in diffinitiose novæ actionis facilius persuadere potest visus 10 quam auditus. Lapis hic modice quantitatis est, sed immensi ponderis, ita ut ejus gravitati nichil queat equiparari. Nunc igitur coram me deferatur statera ponderis et libra auri.“ Quibus presto factis imposuit uni vasculo stateræ lapidem, et alteri aureum 15 nummismata. quod lapis preponderans post se traxit in altum. Additis etiam duobus, et tribus, ac quatuor, novissime tota libra auri, insuper et quantum libra capere potuit: ne uno quidem momento valuit lapis a gravedine sui ponderis moveri. Dein quesita 20 et reperta statera, que capacior in loco inveniri poterat, trabibus est appensa, multaque auri centenaria imposita: que, ut primum nummismata, pari modo

2. et duo B.

6. tutines B.

7. ambiguitates meæ ignorante B.

8. At h' B.

12. in nisi B.

16. nimissima B.

18. quantum poterat trutina capere B.

20. gravedine B.

21. quanto A.

22. multa que imposita auri centenaria B.

23. nimissima B.

celeri impetu lapis post se traxit, ac si pro tanto auri pondere levissima penna videretur imposita. Quo spectaculo super altitudinem humane estimationis adtonitus ait: „Non mediocriter in admirationem
 5 me commovet, quod tantillæ gemmæ brevis substantia manibus adtractata pene nullius est ponderis, stateræ vero appensa tantæ videtur gravitatis. Unde, quoniam evidens experientia sufficienter persuasit oculis, quod nullo modo auribus suggerere sufficit
 10 ad fidem assertio cujuspiam narrationis, edisserere jam voce mysterium hujus novitatis!“ At Judeus „patienter“ inquit „sustine, o bone rex, donec evidens operatio suæ propositionis executionem determinet; et sic demum indagine competenti mysteriorum seriem
 15 verbo aperiam.“ Sumptaque minori statera, qua ponderis ordinem iniciaverat, in parte una lapidem iniecit, eumque subtili teræ pulvere operuit, et in altera unum aureum posuit, qui statim inferiora petens lapidem post se facili motu traxit. Expositoque aureo
 20 plumam levissimam iniecit, quæ pari modo lapidem

1. impetu celeri B.

3. supra B.

4. altitudo B.

4. admiratione B.

6. attractata B. ponderis è B.

7. appensa B. videatur A.

9. sufficeret B.

12. ait B.

15. urbis aperiam B.

16. nunciaverunt A. iniciaverunt B.

18. aurei unū B.

18. inferere B.

19. facie B. *in margine.*

20. lapidem post se traxit et pondere superavit B.

pondere superavit. His pene ex sensu factus Alexander „fateor“ inquit „nichil me unquam in rebus humanis huic simile vel mente concepissee, vel auditu comperissee, vel visu didicissee.“ At Judeus „sufficit“ ait „jam actionis assertio, et nunc, quid in his latet, 5 pandat evidens verborum executio.“ Ad hæc Alexander „quoniam“ inquit „de urbe, quam vidi, ejusque incolis, et eorum conditione non minima me movet ambiguitas, queso, ut de singulis mihi satisfacias.“ His prelibatis et in faciem ejus universis intendentibus Judeus hac voce solvit silentium: „Quod vidisti, o bone rex, urbs nec dici debet, nec est, sed mæceria solida, et impenetrabilis omni carni, quam in terminum ulterius progrediendi statuit universorum conditor justorum spiritibus carne solutis et ibidem 15 corporis resurrectionem prestantibus. fruuntur autem ibi quiete opaca, quam deus illis disposuit, sed non perhenni, quoniam post judicium recepta carne cum creatore suo regnabunt in æternum. Hi spiritus, humane salutis avidi, communitorium felicitati 20 tuæ hunc lapidem destinaverunt, ad commonendum te et compescendos inordinatos et indecentes tuæ ambi-

2. insipid nichil me unquā B.

3. simile concessit vel mente B.

5. et non A.

6. pandis, *deleta quidem litera s, et in margine ab eadem manu adjecto vocabulo nisi B.*

7. insipid B.

9. ambiguitas B. michi satis facias B.

12. ubi B.

18. regnabit B. regnabit A.

19. Hic spem A.

21. destinaverunt lapidē B.

21. communitorium A.

22. compescendos B. ambiguitas tue B.

tionis conatus. Et revera, quid etiam commodi prestat insaciabilis cupiditas, quæ crebris mentem consumit curis, nulli credens suspitione torquetur et diffidentia, et homo rationabilis omni exhaustus quiete
 5 servi sui servus turpis effectus anxietate custodiendi noctes pervigiles diebus continuat. At tu, si, propriis sedibus contentus, patrimonii tui sufficientia delectaberis, nunquam ad defectum regii honoris pertingeres, dum quiescenti tibi et curis omnibus exuto
 10 questus et divitiæ famularentur totius regni, et omnium thesaurorum copia tua replet gazophilatia. Nunc vero, nec tuis nec externorum copis contentus, in medio thesaurorum tuorum egestate deprimeris, nulla sufficientia saciaris, sed cum grandi vite
 15 tuæ periculo, et non absque tuorum detrimento, extranei eris pondere indecenter oneraris. His commotionum promulgationibus prodigii summa continetur, quod lapidia hujus natura testatur. Hic, quemadmodum videtur forma et colore, revera humanus est
 20 oculus, qui, quamdiu vitali potitur luce totius concupiscentiæ estibus agitur, novitatum multiplicitate pascitur, et auro sibi redvivam famem ministrante nulla prorsus satietate compescitur; et quo amplius multiplicando proficit, eo sollertius exaggerandis incumbit, sicut inpresentiarum mirifici ponderis nova

1. quidē cōmodū B.
8. delectariis B.
9. danque A.
12. extraneorum B.
16. Hujus A.
19. ē B. esse A.
23. nullus A. nulla prorsus satietate B.
25. in presentia A.

probavit operatio. At ubi, vitali motu subtracto, materni cespitis visceribus commendatur, nullius utilitatis usibus patet, nichil delectatur, nichil ambit, nullo affectu mutatur, quia nec sentit. Unde et penna levis, quæ etsi modice, tamen cujuscumque
 5 utilitatis est, hunc lapidem terræ pulvere coopertum pondere superavit. Te igitur, o bone rex, te, inquam, moderatorem totius prudentiæ, te victorem regum, te possessorem regnorum, te mundi dominum, lapis iste prefiguratur, te monet, te increpat, te substantia exilis compescit ab appetitu vilissimæ ambitionis. Quod salva gratia tua, domine mi rex,
 10 dixerim; et si forte regii honoris normam inveciva oratione excessi, exactionis tuæ imperio coactus, insipientiæ meæ cessi. Mox Alexander morarum impatiens in oscula ruit senis, regisque muneribus onustum remisit ad propria, impreicans prospera vite
 15 ejus et salutis. Ipse vero finem omni cupiditati imponens omnique ambitioni, liberalitati et honestati vacabat, et, ut magnificentiam regiam decebat, in 20 suis munificus et in cunctis largifluus. Indeque secedens per locorum compendia suæ ditioni subactis, detentisque diversis atque necessariis justiciarum ordinationibus, tandem post circulum alterius semis anni, devenit Babyloniam, ubi, jam quasi patriæ red-
 25 ditus, post multimodos laborum agones indulgere

1. operatio probavit B.
7. inquit B.
9. regē B.
13. honoris regii B.
18. Ipseque finem B.
23. ac B.
25. quasi in B.

cepit securitati atque quieti, dimissionem concedens
 vię comitibus, omnibus secundum qualitatem cu-
 jusque probitatis auri argentique multiplicitate
 ditatis. Cumque omni malorum suspicione posthabita
 5 nobili floreret magnificentia et regali jucundaretur
 gloria, ab uno domesticorum suorum, quo minus
 suspicabatur, mortifero infectus est poculo, sicut in
 responsis acceperat in India ab arboribus solis et
 lune. Cumque vim veneni in se grassantis vicina
 10 jam morte sentiret, accitis juvenibus secum ab in-
 fantia nobiliter, ut decebat regiam magnificentiam,
 educatis, regnorum suorum jura divisit, constituens
 monarchię suę terminos, et militum cohortes pacis
 et concordię ad invicem incrementum confirmandas,
 15 veritatis et honestatis atque liberalitatis studium omni-
 bus inculcans, et ad imitationem sui in omni probi-
 tate cunctos instruens, valeque dictis singulis diem
 clausit extremum. — ævia [i. e. alleluja].

Explicit magnifici vita regis Alexandri.

1. et quieti B. missionē B.

2. senioresque B.

3. cuius B. multiplicatōne A.

4. Quæ post ditatis sequuntur, in cod. B. desiderantur, sub-
 stituta eorum in locum narratione de Alexandri morte, quæ
 libri scriptor partim ex Julii Valerii epitomæ, partim ex Curtii
 libro decimo hausit.

